

Plemiške rodbine sedmič

Miha Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 18. stoletje. 2. del. Od Del-Negrov do Škerpinov.* Ljubljana: Viharnik, 2022 (Zbirka Blagoslovljeni in prekleti ; 7. knjiga). 300 strani.

V zbirki *Blagoslovljeni in prekleti* je po petletnem premoru zagledala luč sveta sedma knjiga, kot vse prejšnje izpod peresa zgodovinarja Miha Preinfalka, vodilnega slovenskega raziskovalca plemstva. Skoraj celo desetletje smo čakali, da je prvi knjigi o plemiških rodbinah, ki so to postale v 18. stoletju, sledila druga, potem ko so se vmes zvrstile tri knjige o plemstvu iz 16., 17. ter 19. in 20. stoletja. V tokratni knjigi je predstavljena življenjska pot 16 rodbin, ki so plemiški naslov pridobile v »razsvetljenem stoletju« in so bodisi izvirale iz slovenskega prostora ali pa so v njem živele.

Kot uvodoma poudarja avtor, so se kljub razmeroma majhnemu naboru rodbin ponovno pokazali vzorci znotraj plemiške družbe, ki jim je mogoče slediti tudi v drugih knjigah oziroma so značilni za plemstvo nasploh, na prvem mestu heterogenost. Velik del plemičev je bil daleč od stereotipnih predstav o gospodi v lepih oblekah in veličastnih gradovih. Mnoge poplemenitene rodbine so namreč še naprej živele svoje meščansko življenje in niti niso sklepale zakonskih zvez z drugimi plemiškimi rodovi.

Zelo raznolike so bile korenine posameznih rodbin, pri čemer je potrebna posebna previdnost pri presojanju prošelj, s katerimi so prosilci za plemstvo utemeljevali svoj izvor in zasluge prednikov. Radi so se sklicevali na stare, pogosto domisljive ali vsaj težko dokazljive plemiške statuse, ki naj bi jih sami ali njihovi predniki prinesli iz izvirne domovine, neredko izmišljene. Poplemenitenci iz povsem slovenskega okolja so ob povzdigu v plemiški stan skušali svoj plebejski izvor prikriti z izbiro nemških rodbinskih imen, ki so zvenela bolj gosposko od domačih. Tako je Zalokar postal Sallenstein, pri Protasijih pa je šlo prvotno sko-

raj gotovo za vipavske Bratože. Celjski trgovec in žovneški graščak Schwarz, ki mu je po večletnem prizadevanju uspelo pridobiti plemstvo šele leta 1803, se je izdajal za Del Negra, čigar predniki naj bi izvirali iz Karnije. Posebno pozornost pritegne za slovenski prostor eksotični priimek MacNeven, ki je prišel na Kranjsko v 19. stoletju iz Prage, in sicer s potomcem irskega priseljenca.

O raznolikem izvoru obravnavanih poplemenitih rodbin najbolje pričajo podatki, kdo in kaj je bil začetnik novega plemiškega rodu: Del Negro (1803) – trgovec v Celju, lastnik gospostva Žovnek in dveh manjših posesti, Formacher pl. Lilienberg (1739) – zasliševalni in ograjni odvetnik na Kranjskem, Janežič pl. Adlersheim (1716) – ljubljanski župan, Jeršinovič pl. Löwengreif (1715) – Senožčan v službi knezov Portia (ti so mu tudi podelili plemiški naslov), Kleinmayr (1787) – deželni tiskar in knjigotržec v Celovcu, Klosenau (1778) – stanovski knjigovodja na Kranjskem, MacNeven (1753) – profesor na praški medicinski fakulteti,

Plenčič (1764) – Solkanec, dr. medicine na Dunaju, Portico pl. Breitenau (1720) – graščak v Zalogu pri Novem mestu, Protasi (1770) – graščak na Planini pri Sevnici, Radič (1733) – dr. obojega prava, ljubljanski mestni sindik, Rastern (1724) – stanovski viceknjigovodja na Kranjskem, Sallenstein (1735) – dr. medicine, kranjski deželni zdravnik, Schifferstein (1702) – brata iz Škofje Loke, prvi pivovar, drugi zakupnik Komende (poplemenil ju je knez Eggenberg), Stremnitzberg (1763) – zakupnik gospostev Ljutomer in Branek, Škerpin pl. Oberfeld (1722) – duhovnik iz kamniške meščanske družine in trije njegovi nečaki, med njimi dva duhovnika. Tri rodbine oz. njihove rodbinske veje so pozneje, vse še v 18. stoletju, pridobile viteški naslov (Jeršinič pl. Löwengreif leta 1756, Stremnitzberg 1766 in 1794 ter Schifferstein 1771), tri pa baronskega (Janežič pl. Adlersheim 1743, MacNeven 1767 in Rastern 1787).

Posebna vrednost Preinfalkovega pristopa k obravnavi plemstva je v spremljanju rodbin od najzgodnejših ugotovljivih prednikov preko vseh družinskih članov do izumrtja oz. do danes pri tistih treh, ki po moški strani še živijo. Te so: Del-Negro (pretežno v Avstriji), Kleinmayr (večidel v Braziliji) in Rastern (večinoma v Nemčiji), medtem ko so se sledovi za Schiffersteini izgubili v drugi polovici 19. stoletja nekje v Srbiji. Najkrajšo »življenjsko dobo« od poplemenitenja do smrti zadnjega nosilca primka, samo šest desetletij in pol, so imele rodbine

Sallenstein (od 1735 do 1799), Plenčič (od 1764 do 1830), Protasi (od 1770 do 1836) in Klosenau (od 1778 do 1843). Pri Škerpinih pl. Oberfeldih je zanimivo, da je leta 1801 kot sploh zadnja potomka umrla članica rodbine, ki se je prva že rodila kot plemkinja (1723), in sicer leto dni po poplemenitju njenega očeta. Številne obravnavane rodbine so do danes povsem izginile iz zgodovinskega spomina, zlasti tiste, ki so izumrle že po nekaj generacijah, a so se nekatere pozneje spet pojavile v drugačnem kontekstu. Tako je Solkanec Marko Anton Plenčič, znamenit zdravnik na dunajskem dvoru, ponovno oživel v dobi narodnega prebujenja.

Zasnova Preinfalkove zadnje knjige sledi konceptu prejšnjih šestih iz iste zbirke, vendar so rodbine tokrat predstavljene veliko bolj podrobno. Tak pristop je avtorju omogočila neprimerno lažja dostopnost zgodovinskih virov z vse bolj napredujočo digitalizacijo, zlasti matičnih knjig in časopisja. S tem je narasel tudi obseg prikaza posameznih rodbin, tako da bodo nekatere morale počakati na uvrstitev v naslednjo knjigo. Pri vsaki rodbini je sleherni član predstavljen z osnovnimi genealoškimi in drugimi podatki, na koncu knjige pa najdemo rodovna debla in obsežno osebno kazalo z več kot 1500 imeni. Knjigo poleg tega odlikuje bogat nabor slikovnega gradiva, od portretov, grbov, podpisov, pečatov in osmrtnic do sodobnih fotografij objektov – gradov in dvorcev, stanovanjskih hiš, nagrobnikov.

Boris Golec